

**AD KOYMA VE Hz.PEYGAMBER'İN İSİMLERE
KARŞI TUTUMU**

A. GİRİŞ	1
B. İSMİN ANLAM VE KAPSAMI.....	2
1. Sözlük Anlamı	2
2. Terim Anlamı.....	2
3. Kapsamı	3
C. AD KOYMAK	4
1. İsimlerin ve Ad Koymanın Önemi	4
2. İsimlerin Sahibi Üzerindeki Etkileri.....	7
a. Olumlu etkileri.....	7
b. Olumsuz etkileri	7
3. Ad Koyma Adabı.....	8
4. Peygamberlerin Adlarını Vermek.....	9
5. Allah'ın En Sevdiği İsimler	11
6. Allah'ın En Sevmediği İsimler.....	12
D. Hz.PEYGAMBER'İN KOYDUĞU İSİMLER VE ÖZELLİKLERİ.....	13
E. Hz.PEYGAMBER'İN DEĞİŞTİRDİĞİ İSİMLER VE ÖZELLİKLERİ.....	14
1. Kötü Manalı Olanlar	14
2. Güzel Manalı Olup Daha Güzeli İle Değiştirilenler	17
3. Tevhîde Aykırı Olanlar	18
F. Hz.PEYGAMBER'İN DEĞİŞTİRMEYİ ARZU EDİP DE DEĞİŞTİRMEYEN VEFAT ETTİĞİ İSİMLER.....	18
G. İSİM VERMENİN HÜKMÜ VE SORUMLULUĞU.....	19
H. İSİM DEĞİŞTİRMENİN HÜKMÜ	20
SONUÇ	21
BİBLİYOGRAFYA	22

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

KARŞI TUTUMU

Yrd.Doç.Dr. Cemal AĞIRMAN*

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Kültür; bir toplumun bütün fertlerinin tarihî ve toplumsal gelişme süreci içerisinde kazandığı bütün maddî ve manevî değerler, olayları ve meseleleri karşılayan duyuş ve düşünüş biçimleri, tarih içinde oluşturduğu fikir ve sanat eserleriyle bütün bunları kucaklayan değer yargıları, bu kazanımlarını sonraki nesillere iletmede kullandığı araçlar ve bu arada insanın tabii ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren vasıtaların bütünüdür¹.

İnsana ve insanın dışında yer alan her türlü canlı cansız varlıklara ad verme işlemi insan kültürünün bir parçası, onun dışa yansımalarının bir ürünüdür. Zira insanoğlunun inanç temalarını, sanat zevkini; duyuş, düşünce ve fikir motiflerini, karakter yapısını ve buna benzer daha bir çok kabiliyet ve değer ölçülerini, taşıdığı ve çevresine verdiği isimlerde görmek mümkündür.

Toplum bireylerinde gördüğümüz Allah'a kul olmayı simgeleyen Abdullah gibi isimlerde dinî ve dindarlık motiflerini, peygamber isimlerinde yine dinî inançlardan kaynaklanan bir beklenti ve sevgi yansımaları, Büşra, Kübra gibi kafiyeli isimlerde şiir ve sanat zevkini, Yasemin gibi çiçek isimlerinde çiçek ve tabiat sevgisini, Barış isminde barışçılığını, Savaş isminde savaşı ruhunu, Şaban, Ramazan gibi isimlerde dinî motifler yanısıra ibadet arzusunu, Cemile gibi isimlerde güzellik duygusunu ve saymakla bitirmenin mümkün olmadığı daha bir çok değer hükümlerinin dışa yansımalarını görmek mümkündür. Apartman, mağaza, dükkan ve iş yeri gibi mekan ve eşya isimlerinde aynı şekilde bütün bu motifler açıkça görülebilir. Örneğin apartman veya iş yerinde huzurlu olma arzusu, Huzur Apartmanı, Huzur Bakalliyesi gibi, söz konusu isimlere huzur kelimesi eklenerek yansıtılmıştır. Netice olarak bu tür isimlendirmelerde kardeşlik, huzur, doğruluk, dürüstlük, sevgi, saygı, kalite, barış, hürriyet, sevilen değerlerin yansıtılması, bazı şeylerin yaşatılma ve hatırlatılması, önemli bazı hatıraların canlı tutulması gibi amaç ve beklentiler bu tür isimlerin verilmesiyle yansıtılmaktadır. Ancak bazen değişik amaçlarla, bazen de rast gele ve bilinçsiz bir şekilde verilen bazı isimler, her zaman güzel bir mana içermemektedir. Bunun tevhid inancına aykırı olanları olabildiği gibi güzel olmayan manalar çağrıştıran, kötülük ve düşmanlıkları canlı tutup sembolize edenleri de olabilmektedirler.

Bu makalemizde, hadisler ışığında mümkün merteye bunun ölçülerini ortaya koymaya çalışacağız.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Bu başlık altında, Türkçemizde daha çok **ad** olarak kullanılan **isim** sözcüğünün sözlük ve terim manalarının yanısıra, kapsamına da yer vermeye çalışacağız.

* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹TDK, *Türkçe Sözlük*, s. 947; Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, s. 703.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

"İsm" sözlükte "âlâmet, şan, şeref, yüce mevki ve mertebe"², "ad, herkesçe tanınmış veya işitilmiş olma durumu, ün, nâm, şöhret, anılacak değer, önem" gibi manalara gelir³.

Dikkat edildiğinde "ism" sözcüğünün sözlük anlamında iki temel nokta göze çarpmaktadır: Biri müsemmanın/isimlenenin zatını sembolize ederek varlıkların tanınmasına yardımcı olmak; diğeri de herhangi bir özelliğinden dolayı müsemmanın tanınmışlık hâlini ifade etmek. Biz bu çalışmamızda birinci anlam üzerinde duracağız.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

"İsm"in terim anlamı; "canlı ve cansız varlıkları, duygu ve düşünceleri, çeşitli durumları bildiren kelime", "bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, bildirmeye yarayan söz"⁴, diğeri bir ifade ile "bilinen veya bilinmeyen, hissedilen veya hissedilmeyen herhangi bir şeyi birbirinden ayırmak, tanımak yahut zihne getirmek için kullanılan söz veya lafızdır"⁵. Diğeri bir tarife göre isim, "birini diğerdinden ayırt etmede cevher veya araz için kullanılan bir lafız"dır⁶.

Netice itibarı ile isimler; canlı, cansız bütün varlıkları ve mefhumları tek tek veya cins cins karşılayan; varlıkların ve mefhumların adları olan kelimelerdir⁷. Yani "varlık, mefhum veya varlıkla kaim anlamları tet tek yahut cins cins ayırt emeye yarayan kelimeler isim adını alır"⁸. Varlıkları ve mefhumları tek tek karşılayan isimlere has/özel isim, cins cins karşılayan isimlere de ortak/cins isim denir⁹.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

İsmın genel anlamı, "varlıkları birbirinden ayırmak, tanımak veya zihne getirmek için kullanılan sözcük" olduğuna göre bu işlem için **ad**, **künye** ve **lakab** olmak üzere birbirlerinden farklı anlamlar ifade eden ancak aynı amaç için kullanılan üç sözcük söz konusu olmaktadır.

Bugün Türkçemizde künye ve lakab resmîyette kullanılmamakta, ancak "soyadı" aynı işlevi yapmaktadır. Lakab, künyeden farklı olarak halk dilinde, özellikle bazı yörelerde son derece yaygın olarak kullanılmakta, gerçekten de isimden daha belirgin alâmet-i farîka/*tanıtıcı* olmaktadır.

Çalışmamızda konuyu hem bilimsel tarzda ele almak hem meseleyi sadece Türkiye açısından değerlendirmemek için ad verme kapsamını isim, künye ve lakab çerçevesinde ele almayı uygun görüyoruz. Diğeri bir ifade ile adlandırma bu üç unsuru da içermektedir.

²İbn Manzûr, *Lisân*, XIV, 401-3.

³TDK, *Türkçe Sözlük*, s. 12.

⁴Aynı yer.

⁵Yeğîn, Abdullah ve ber., *Büyük Lügat*, s.466.

⁶İbn Manzûr, *Lisân*, XIV, 401-3.

⁷Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, s. 218.

⁸Bilgegil, Kaya, *Türkçe Dilbilgisi*, s.169.

⁹Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, s. 218.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

İsmin tarifini yukarıda yapmıştık. Künye ve lakabın tarifini de şu şekilde yapmak mümkündür:

Künye, Arapçada "isim ve lakaptan ayrı olarak şahıslar için kullanılan ve başında eb/baba, ümm/anna, ibn/oğul, bint/kız, veya ah/kardeş, uht/kız kardeş, amm/amca, amme/hala, hâl/dayı, hâle/teyze kelimelerinden biri bulunan terkiib yani bir sözcüğe bu kelimelerden birini muzaf/tamlama yaparak yapılan isimlendirme", ya da "üstü kapalı ifade" anlamındadır¹⁰. Ebû Abdullah, Ümmü Habîbe, İbn Abbas... gibi. Türkçemizde bu tür isimlendirmeler yok denecek kadar azdır. Ayrıca Arapçadaki gibi künye değil birinci isim anlamındadır.

Araplarda baba ve anneler, genellikle ilk doğan çocuklarının isimleriyle künyelenirler¹¹. Ancak bu künyelendirme bazan aile fertleriyle alakası olmadan da yapılabilmekte, böylece bir kimseye çocuğu dışında bir isimle de künye verilebilmektedir. Nitekim Ebû Leheb'in ismi Abdüluzza iken¹² Allah Teâlâ onu Ebû Leheb diye künyelemiştir¹³. Hz.Peygamber de bizzat Ebû Hureyre, Ebû Türeb¹⁴ ve Ebû Umeyr¹⁵ künyelerini vermiştir.

Bu tür bir künyeleme üç maksattan biri ile yapılır: Ya birini tahkîr etmek, aşağılamak veya tam bunun zıddı olan saygı ve hürmet için şan ve şerefini artırmak ya da isminin yerine kaim olacak başka bir lafız kullanılarak daha iyi tanınmasını sağlamak için yapılır¹⁶.

Lakab ise ilk isminden sonra, bir kimsenin üstünlük veya eksikliğini belirtmek için kendisine takılmış ikinci isim olarak ifade edilebilir¹⁷. Elmalılı'nın ifadesiyle, "Medhi veya zemmi iş'ar eden isim veya vasıf"tır¹⁸. Dikkat edildiğinde lakab da künye gibi aynı amaçla verilerek ismin yerini tutmakta ve aynı işlevi görmektedir.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Bu başlık altında öncelikle ad koymanın önemi ve adların sahipleri üzerindeki müsbet ya da menfi etkilerini ele almaya çalışacağız.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

İsmin insanlar üzerinde tesir ve telkin gücüne sahip olduğu bir gerçektir. Muhtemelen bu gerçeğin bir sonucu olarak Hz.Peygamber isimler üzerinde ısrarla durmuş, sadece cahiliye devrinden kalma çirkin ve kötü manalı isimleri değil, hayvan, eşya ve mekânlarla ilgili çirkin isimleri de değiştirmiştir. Onun bu tutumu bize hem isimlerin ne kadar önemli olduğunu hem de her hâl ü kârda isimlerin güzel olmasına dikkat edilmesi gerektiğini göstermektedir.

¹⁰İbn Manzûr, *Lisân*, XV, 233-34; *Müncid*, s. 701.

¹¹Bk. *Ebû Dâvûd*, Edeb 78; Sofuoğlu, *Sahîh-i Buhârî ve Tec.*, XIII, 6143.

¹²İbn Manzûr, *Lisân*, XV, 233.

¹³Tebbet (111) 1.

¹⁴*Buhârî*, Salât 58, Fedailü'l-Ashab 9, Edeb 113, İsti'zân 40; *Müslim*, Fedâilü's-sahâbe 38.

¹⁵*Ebû Dâvûd*, Edeb 112.

¹⁶İbn Manzûr, *Lisân*, XV, 233.

¹⁷İbn Manzûr, *Lisân*, I, 743; *Müncid*, s. 728.

¹⁸Elmalılı, *Hak Dîni*, VI, 4470.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

İsmin telkin gücünü kavramak için bir peygamberin yahut da iyilikleriyle tanınarak topluma mal olmuş salih bir zatın adını taşıyan birinin ismini zikrettikçe o peygamberi veya zatı hatırlatarak yaptığı müsbet çağrışımları dikkate almak yeterlidir. Bunun insan eğitime, dolayısıyla karakter ve şahsiyetin oluşmasına yansıyan müsbet yönü de vardır. İsmi sahibi, fitrî bir temayül ile şüphesiz adını taşıdığı peygambere veya tanınmış şahsa yakınlık duyacak, onunla kendisi arasında paylaşacağı ortak bir payda, bir takım özellikler arayacaktır. Burada en ön plana çıkacak ortak payda ise özellikle peygamberler için, vahyin gölgesinde yürümek olacaktır. Taşıdığı isim önde gelen bir şahsı hatırlatmıyorsa, bu kez onun taşıdığı anlamı benimser ve suûr altı, gizli bir saikle onu yaşamaya çalışır.

İsimler ayrıca, ümmet ve millet çerçevesinde birliği sağlayan bir özelliğe de sahiptir. Bunun iki boyutu vardır: Biri millet bazında, diğeri inanç çerçevesinde birliği sağlamaktır. Mesela bazı toplum mensuplarına verilen isimlerde, inancı ne olursa olsun, kültürlerinin veya isim politikalarının bir gereği olarak, onu diğer toplum mensuplarından ayırt eden ve mensup olduğu milliyeti açıkça ortaya koyan ortak ekler veya özellikler mevcuttur¹⁹.

Bir de din birliğinden kaynaklanan etkileşim neticesinde, milliyet farkı gözetmeksizin ortak olarak kabullenilen isimler vardır. Örneğin Türkler, Türk olmayıp ancak müslüman olan başka bir çok değişik kavim ve toplumlarla isim birliğine sahiptirler. Bu tür isimler duyulduğunda sahibinin müslüman olduğu hemen zihinlerde teşekkül eder ve o şahsın müslüman olduğu anlaşılır.

İsim vermede inançların yanısıra dil ve millî kültürlerin de etkisi vardır. Bu sebeple inanç, kültür ve tarih birliğine yardımcı olacak, beğenilen ve tarihten intikal eden müşterek isimlerin korunması lazımdır. Bu sebepten dolayı İslâm inancında olduğu gibi İslâm dışı inanç ve kültürlerde de ad koyma ve seçimine büyük önem verilmiştir.

Görünen o ki ad koyma ve seçimi, biri dinî diğeri kültürel olmak üzere iki açıdan önem kazanmakta, bu da ad koyanların beklentilerinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu beklentiler, aynı şekilde, bir yönden dinlere ve inançlara, diğeri yönden de kültürlerle dayanmaktadır. Zira isimler genelde bir beklenti ile verilmekte; bu beklentiler de, ya bir hatırayı canlı tutmak, bir tâzimi ifade etmek, bir duyguyu sembolize etmek, ya da bir kültür veya inanç unsurunu yansıtmak gibi genel arzu ve amaçlar olmaktadır.

Mesela İslamiyet'ten önceki Araplar, hayatın zorlukları ve özellikle düşman karşısında dayanıklı, güçlü ve cesur olmak, düşmanın gönlüne korku salmak gibi arzu ve düşüncelerle çocuklarına Galip, Zâlim, Mukatil/savaşçı, Esed/arslan, Leys/yiğit, arslan; Zi'b/kurt, Hacer/taş, Sahr/kaya gibi adlar koyarken, Türklerin İslâmiyet'i kabûlünden önce animist inançta olmalarının ve tabiatta bazı varlıklara tapınmalarının etkisi ile başlangıçtaki Türk isimleri de yırtıcı hayvan, yırtıcı kuş ve dış tesirlere dayanıklı maddelerden seçilmiş, genelde çocuklara Bozkurt, Arslan, Şahin, Doğan, Timur/demir, Kaya ve Gökhan gibi adlar verilmiştir²⁰.

¹⁹Aliyev, Hasanov isimlerindeki -yev, -ov, ve Okiç deki -iç, eki gibi.

²⁰DİA, I, 332.

Dikkat edilirse her iki kesimde de arzu, beklenti ve amaçlar örtüşmektedir. Burada daha çok toplumların mevcut konumları ve tabîî şartlar etkin rol oynamış; cesaret, dayanıklılık, cömertlik gibi güzel duygu ve hasletleri taşıma arzusu, isimlere yansıyan amaçlar olmuştur. İslâm öncesi Araplarda yer alan ve taptıkları putun kulu anlamına gelen **Abdüluzza** gibi isimler de, inançların bir yansıması olmaktadır.

İslâm inancı çerçevesinde aynı amaç, beklenti ve yansımaları, **Abdullah** gibi Allah'ın isim ve sıfatlarına izafe edilerek verilen isimlerde görmek mümkündür. Allah'a kul olmasını veya inanç ve dinî yönünün ön plana çıkmasını arzu edenler, çocuklarına Allah'a kul olmayı sembolize eden isimler vermişlerdir. Her iki dönemdeki toplum bireylerinin, farklı istikametlerde olmakla beraber, amaç birliğine bakıldığında söz konusu beklenti ve arzuların fitrî olduğu söylenebilir.

Ad verme seçimi, bazan, sevilen veya hayranlık duyulan bir şahsın adı verilerek ortaya çıkmaktadır. Ancak burada şunu belirtmek gerekir ki, hiçbir şahıs zâtından dolayı sevilmez. Mutlaka onun sevilen, beğenilen, hayranlık duyulan bir yönü vardır; bunun bir yetenek olabileceği gibi ahlâkî bir davranış veya bir yaşantı biçimi de olabilir. Bir şahsın adını başka birine verme arzusu, genel olarak ad sahibinin sevilen ve hayranlık duyulan yönünün, isimlendirilen ikinci şahsın üzerinde görülme arzusundan veya ismin beğenilmesinden kaynaklanabilmektedir. Örneğin bir sanatçıya veya bir futbolcuya hayran olup adlarını çocuklara vermek gibi. Ancak sırf peygamber ya da Allah'ın sevilen salih kulları oldukları için adlarının çocuklara verilmesi, onların sadece, Allah katında sevilen kişiler olmalarının yanısıra temayüz eden bazı yönlerinin çocuklarda görülme arzusundan kaynaklandığını da ilâve etmek gerekir. Mesela bilinçli olarak Ömer adının verilmesi, Hz.Ömer'in Allah katında sevilen biri olmasının yanısıra, temayüz eden adalet vasfının, adının verilen şahısta görülme arzusundan ileri gelmiş olabilir. Ancak bu tür isimler, hiçbir beklenti olmaksızın sırf beğenildiği için de verilebilmektedir.

İslâmiyet'te ad koyarken güzel isim seçme titizliğine, isim vermede Hz.Peygamber'in bizatihi kendisinin fiilî²¹ olarak gösterdiği titizliğin yanısıra, "**Siz kıyamet gününde hem kendi adınızla, hem de babalarınızın adıyla çağırılacaksınız; bu sebeple kendinize güzel adlar koyunuz**"²² şeklindeki sözlü uyarısı da etkin rol oynamıştır. Hadîs-i şerif, ad vermenin aynı zamanda bir de uhrevî boyutunun bulunduğunu göstermektedir. Hiç kimse ne dünyada ne de âhirette, ne kendisinin ne de çocuğunun, kötü adla çağırılmasını istemez. Zira hadis, aynı zamanda babaların da güzel ad taşımalarını gerektirmekte, bu da herkesin, taşıdığı sorumluluğu yerine getirmesini zorunlu kılmaktadır.

İslâmiyet çocuğa güzel isim vermeye, çocuğun babası üzerindeki haklarından biri olarak ilan edecek kadar önem vermiştir. İbn Melek (ö.801/1398), konunun önemini; "Sünnet, kişinin çocuğu ve sorumluluğu altındakiler için güzel isimleri tercih etmesini gerektirmektedir. Zira **kötü isimler bazen kadere tevafuk eder**. Sözelimi, Allah'ın kazâsı, çocuğunu **hüsran/zarar** diye isimlendiren kimseye gelecek olsa bu şahsa veya çocuğuna gelen herhangi bir zararın, bazı kimseler, o isim sebebiyle geldiğine inanarak uğursuzluk çıkarmaya

²¹Bk. *Buhârî*, Menâkıbu'l-Ensâr 45, Akîka 1; *Müslim*, Âdâb 26.

²²*Ebû Dâvûd*, Edeb 69.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

yeltenebilir, onunla oturup kalkmaktan ve beraberlikten kaçınabilirler"²³ sözleriyle belirterek sosyal ve psikolojik bir realiteye temas etmektedir.

Biz İbn Melek'in "isimlerin kadere tevafuku/*kaderle örtüşmesi*" ifadesinden şunu anlıyoruz: Hz.Peygamber hoşuna giden bir kelime işitince; "**Amin!**", "**dediğin çıksın!**", "**Allah muradını versin!**" anlamında "**Senin uğrunu ağzından işittik**" buyururlardı²⁴. Bu sözcüğün taşıdığı anlam, bir nevi dua niteliğindedir. Belirtilen dilek, yüksek sesle seslendirilmese de gönülden geçen bir arzu ya da zihinde tecelli eden bir anlam olduğu bir gerçektir. Böyle bir duanın hayır yönde tecelli etmesi için de kullanılan sözün anlamı güzel olmalıdır. Bunu isim bazında ele aldığımızda, örneğin Abdullah ismini ele alarak belirtecek olursak şöyle denebilir: İsim Allah'a kul olmayı ifade etmektedir. "Adın ne?" diye sorulup "Abdullah" denmesi durumunda; "öyle olsun!" diye dua etmek, "gerçekten söylediğin gibi Allah'a kul olasın!" diye dilekte bulunmak son derece güzel bir hâdisedir. Bu şekildeki duaların yahut seslendirmeden gönülden geçen bu yöndeki arzu ve beklentilerin Allah katında kabul görüp hayata yansması, isimlerin kadere tevafukundan anlaşılması gereken husustur. Ayrıca isim sahibi şahsın, psikolojik olarak ismini sahiplenmekte böylece hayatını, farkına varmadan, adının taşıdığı anlam doğrultusunda yönlendirmekte olacaktır.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

İsimlerin sahipleri üzerinde bir takım olumlu ve olumsuz etkileri olduğu bir gerçektir. Bu sebeple mesele iki açıdan ele alınabilir.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

İsim, sahibinin tanınmasını sağlayan ve kendisini diğer bireylerden ayıran en belirgin semboldür. Buna bağlı olarak kişinin ömründe en çok duyacağı sözcük kendi adı olmaktadır. Bu sebeple herkes kendi adının güzel olmasını isteyecek, bunun tabii sonucu olarak da adının taşıdığı manayı kabullenerek psikolojik bir rahatlama içinde olacaktır. Nitekim insanın, taşıdığı ismi benimsediği, fitri bir saikle ona sahip çıktığı hakikatı bunu doğrular mahiyettedir. Mesela şayet ismi cesaret ifade ediyor, bu mânâ ile oturup kalkıyorsa o isme uygun davranmayı arzu edecek, cesur olmayı şuur altına yerleştirecek; salihlik ifade ediyorsa da, hep iyi olmaya özenecektir. Toplumun beklentisi de bu istikamettedir. Örneğin ismine uygun bir davranışta bulunana; "ismiyle müsemma" veya "adına uygun hareket etmiş" "adına şanına lâyük" gibi söylemlerin toplum içerisinde vukû bulduğunu hepimiz bilmekteyiz. Güzel anlamlı isimlerin bu tür müsbet yönleri, şahsa ve kişiliğe yansıyan hususlardır.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Kötü manalı isimlerin de aynı oranda şahsiyeti zedeleyen rencide edici olumsuz etkileri vardır. İsimleri güzel olmayanlar, zaman zaman arkadaşlarına alay konusu olabilmekte, bu da onun şahsiyetini dolaylı da olsa

²³Canan, İbrahim, *Kütüb-i Sitte Ter. ve Şer.*, XI, 461.

²⁴*Ebû Dâvûd*, Tıbb 24.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

etkileyebilmektedir. Örneğin "satılmış"²⁵ isminde birisi, "sen satılmış mısın?" gibi ifadelerle aşağılanabiliyor. Bu da onun onur ve gururunu incitecek, sevgi duygusu zedelenecek arkadaşlarına ve adını kendisine verenlere kin besleyecektir. Bazan çok saf duygularla ve iyi niyetle, anlamlarına bakılmaksızın verilen isimler, iyi neticeler veremiyebilmektedir. Örneğin sadece Kur'an'da yer alan bir kelime olması bazıları için yeterli olmakta bu da teberruken yapılmaktadır. Halbuki o sözcük hiç de arzulanmayan bir anlam taşıyabilmektedir. Mesela Duhân²⁶ gibi.

Ayrıca kötü manalı isimler, çocuğun ayıplanmasına veya ismin taşıdığı manayı yapıyormuşçasına tahkir edilmesine sebep olabilmektedir. Bu da çocuğun şahsiyetini doğrudan etkiler²⁷.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

İsim vermedeki beklentiler ad koymada bir usûl ve âdâbı da beraberinde getirmiştir. İslâm dışı toplumlarda, ad koymaya verdikleri önem ve beklentileri doğrultusunda, inanç ve kültürlerine has bir âdâb oluştuğu gibi, İslâmiyet'in de kendine özel bir ad koyma usûlü ve âdâbı doğmuş, Hz.Peygamber bu âdâbı özenle uygulamıştır.

Ad koyma usûlünü iki şekilde ele almak mümkündür. Birincisi bizatihi ad koymadaki usûl ve yöntem; diğeri ise ad koyma işlemi bir merasimle salih bir kimseye yaptırma geleneği.

Hz. Aişe'nin nakline göre yeni doğan çocuklar Hz.Peygamber'e getirilir, O da bunlara mübarek/hayırlı olmaları için dua eder, tahnikte bulunurdu²⁸. Yani yeni dünyaya gelen çocuk daha anne sütü emmeden Resûlullah'a götürülür, çocuğu kucağına oturtup ağzında yumuşatmış olduğu hurma ile çocuğun damağını oğar, daha sonra dua edip adını koyardı. İslâm inancında bu işleme tahnik adı verilir²⁹.

²⁵Böyle bir ismin, Allah'a satılmış veya vakfedilmiş anlamında verildiği açıktır. Ancak "satılmış" kelimesi vakfetmeyi çağırılmadığı gibi, satımda da bir bedel söz konusudur. Allah Teâla kendisi ile kulları arasında böyle bir alış-verişten bahsederken [et-Tevbe (9) 111] söz konusu ifadeyi bizzat malını ve canını Allah için ortaya koyanlar için kullanmaktadır. Bu adı böyle bir amaç güdere vermek güzel olabilir. Ancak çevrede algılanışı ve hele hele çocuk denecek yaşlardaki arkadaşlarından gelecek tahkir edici söz ve davranışların çocuğa yaptığı olumsuz etkiler gözardı edilmemelidir. Burada söz konusu edilen de ismin çocuğun üzerindeki olumsuz etkileridir. Burada ki yaklaşımımız da bu istikamettedir.

²⁶Duhân duman anlamındadır. Salt bu manada algılandığında pek de yadırganacak veya sevimsiz bir çağrışımda bulunduğu söylenemez. Ancak bu kelimenin Kur'an'da nasıl geçtiğine bakıldığında böyle olmadığı görülecektir. Şöyle ki: Duhân Kur'an'ın 44. süresinin adıdır ve bu adı 10. âyetinden almaktadır. Âyet şöyledir: "Şimdi sen, göğün, insanları bürüyecek açık bir duman çıkaracağı günü gözetle. Zira bu elemli bir azaptır [ed-Duhân (44) 10-11]. Görüldüğü gibi kelime âyette salt duman anlamı taşımamakta, söz konusu dumanın bir azap olduğu belirtilerek dehşet bir anı dile getirmektedir. Tefsirlerde belirtildiğine göre bu an, ya bir kıtlık ve kuraklıktır veya kıyamet âlemlerinden bir andır [Geniş bilgi için bk. Elmalılı, *Hak Dîni*, VI, 4297-98]. Bir çocuğa "duhân" adı verilerek ona sürekli böyle bir anı yaşatmak psikolojik açıdan iyi olmasa gerektir.

²⁷Bk. Elmalılı, *Hak Dîni*, VI, 4470.

²⁸*Müslim*, Âdâb 27; *Ebû Dâvûd*, Edeb 106.

²⁹Bk. *Buhârî*, Menâkıbu'l-Ensâr 45, Akîka 1; *Müslim*, Âdâb 26; *Ebû Dâvûd*, Edeb 69. Hz.Peygamber'in yeni doğan çocuğun kulağına ezan okunduğunu da burada zikretmekte fayda var [*Ebû Dâvûd*, Edeb 106; *Tirmizî* Edâhî 17].

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

Hadiste görüldüğü gibi tahnîk, tatlı cinsinden bir şeyi ağızda çiğneyip yumuşattıktan sonra çocuğun ağızına aktarmak, sonra onunla damağını oğmak şeklinde olmakta, böylece çocuk, gıdasını almada ilk alıştırmalarını yapmış olmaktadır³⁰.

Teberruken/hayır ümidi ve beklentisiyle yaptırılmakta olan tahnîk ve tesmiye/isim verme işi veya merasimi, bugün herhangi salih birisine yaptırılabilir. Ashab döneminde titizlikle uygulanan bu âdâb, malesef bugün, özellikle Türkiyemizde, unutulmuş İslâmî âdetler arasında yer almaktadır. Başlanan bir hayatın ilk anlarını tatlı ile başlatmak, dua etmek suretiyle hayırla devamını sağlamak; bu duayı, duasının kabûlü umulan salih kimselere yaptırmak, İslâmî bir âdâba uymuş olmakla beraber, hayırhah olmanın, hep hayır dileme duygu ve arzusu içinde bulunmanın en güzel örneğini teşkil eder. Bu işlem kişiyi hayat boyunca hep hayır beklentisi içine sokacaktır. Bu aynı zamanda hayata ümitle bakmak, karamsarlığa yer vermemek demektir.

Söz konusu hayır beklentisi her zaman ve her toplumda hep varola gelmiştir. Asım Köksal'ın kaydettiğine göre; dedesi Abdulmuttalip, torunu Peygamber Efendimiz'e Muhammed adını verirken, verdiği adın manasını gözeterek; "Gökte Allah, yerde insanlar onu övsünler diye Muhammed koydum!"³¹ diyordu³². Meseleyi bu açıdan değerlendirdiğimizde bunun bir de ince bir psikolojik yönünün bulunduğunu görmek zor değildir.

Zaman olarak, bazı hadisler Resûl-i Ekrem'in doğumunun daha birinci gününde çocuğa isim verdiğini teyid ederken³³ diğer bazı hadisler yedinci günü isim verilmesinin gerektiğini ifade etmektedir³⁴. Buhârî konu ile ilgili attığı bir başlıkta, doğumun ilk gününde isim koymanın akîka kurbanı kesmeyecekler için söz konusu olduğunu belirterek hadislerdeki bu ihtilafı durumu "başkasında raslanmayan latif bir te'lif ile"³⁵ halleder³⁶.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Peygamberler'in adlarını çocuklara verip vermeme konusunu, gelen rivayetler ışığında iki noktada ele almak mümkündür.

³⁰Aynî, tahnîki, tatlılığının tabii olması nedeniyle kurumuş hurmadan yapmanın efdal olduğunu, bulunmadığı takdirde taze yaş hurma ile de yapılabileceğini, bunlar da yoksa arı balının tercih edilebileceğini, bal da bulunamadığı takdirde ateş görmemiş tatlı bir şeyi tercih etmenin uygun olacağını belirtmektedir [Bk. *Umde*, XVII, 196].

³¹Rivayete göre hamile iken Hz.Peygamber'in annesi Amine'ye rüyasında: Sen insanların hayırlısına, bu ümmetin Efendisine hâmile sin! Doğunca ona Muhammed, Ahmed ismini tak!" denmiş, Peygamber Efendimize, Muhammed, Ahmed (a.s.) isimlerini, annesinin anlattığı bu rüyaya dayanarak dedesi Abdulmuttalib koymuştur. Abdulmuttalib'e niçin bu ismi koyduğu sorulduğunda "Gökte Allah yerde insanlar onu övsünler diye" cevap vermiştir [Köksal, Asım, *İslâm Tarihi* (Mekke Devri), s. 16].

³²Bu bilginin ne derece doğru olduğunu söylemek mümkün değildir. Asım Köksal da bu bilgiyi nereden aldığını belirtmemiştir. Bakabildiğim başka kaynaklarda ise bu bilgiye raslayamadım. Ancak şunu açıkça söylemek mümkündür: İsim koymada bu tür beklentilerin mevcut olduğunu ispatlamak için o kadar geriye gitmeye gerek yoktur. Geçmişteki isimlere bakmak yeterlidir.

³³*Buhârî*, Akîka 1, 7, 108; *Müslim*, Fedâil 62, [bu rivayete göre bizzat Hz.Peygamber oğlu İbrahim'e doğduğu gün ismini vermiştir; İbn Abdilberr ise İsti'âb'da yedinci gün isim verildiğini ifade eder, I, 41].

³⁴*Ebü Dâvûd*, Edeb 21; *Tirmizî*, Edâhî 23, Edeb 63; *Neseî*, Akîka 5; *İbn Mace*, Zabâih 1; Abdurrezzak, *Musannef*, IV, 335.

³⁵İbn Hacer, Feth, XII, 4.

³⁶*Buhârî*, Akîka 1, 7, 108.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

Birincisi genel manada Peygamber isminin çocuklara verilir verilemeyeceği meselesidir. Buna verilecek cevap müsbettir. Zira Hz.Peygamber sözlü olarak "**peygamberlerin isimleriyle isimlenin!**"³⁷ buyurmuş, bizatihi kendi oğluna İbrahim³⁸ ismini vererek fiilî olarak uygulamayı kendisinden başlatmıştır.

Hz.Peygamber, bununla muhtemelen, peygamberlerin yanısıra salih kişilerin adlarını çocuklara vermek suretiyle tefeülde bulunmk, diğer bir ifade ile hayır beklentisi içinde bulunmanın caiz ve meşru olduğunu göstermek istemiştir.

İkinci husus bizzat Peygamber Efendimiz Hz.Muhammed'in adının çocuklara verilir verilmeyeceği konusudur. Bu konuda ihtilaf edilmiş, çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bunun sebebi Hz.Peygamber'den gelen yasaklama içerikli hadislerin varlığıdır. Bir gün Resûlüllah (s.a.), Bâkî denen yerde bulunuyorken 'Ey Ebü'l-Kâsım!' diye bir ses işitmiş, Hz.Peygamber yüzünü sese doğru çevirince, seslenen adam, 'Ey Allah'ın Resûlü! Seni kastetmedim, falancayı çağırdım' demiş, bunun üzerine Hz.Peygamber, "**İsimimle isimlenin, fakat künyemle künyelenmeyin!**" buyurmuştur³⁹.

Bu ve buna benzer rivayetler farklı görüşlerin ileri sürülmesine sebep olmuştur. Bu görüşleri kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür.

Aynî'nin (ö.855/1451) belirttiğine göre M u h a m m e d İ b n-i S î r î n (ö.110/729), İ b r â h i m e n-N e h â î (ö.96/715) ve Ş â f î î (ö.204/819); ismi ister Muhammed veya Ahmed olsun, ister olmasın, Resûl-i Ekrem'in Ebü'l-Kâsım künyesini almak hiç kimseye helal olmaz, demişlerdir⁴⁰. Zahirîlerin genel görüşü de budur⁴¹.

İmam M â l i k (ö.179/795) ve diğer bazı selef âlimleri⁴², bunun tamamen zıddını savunarak ismi Muhammed de olsa Ebu'l-Kâsım künyesini almada bir sakınca olmadığını söylemişlerdir. Bazıları yasağın ilk devirlere ait olduğunu, dolayısıyla hadisin Hz.Peygamber'in vefatıyla neshedildiğini, bazıları da yasağın tenzihen mekruh anlamında olduğunu belirtmişlerdir⁴³. Tahâvî'nin (ö.321/933) ifadesiyle c u m h u r u n görüşü de, isim ile künyenin birlikte taşınmasında bir sakınca olmadığı yönündedir⁴⁴. Ümmetin tatbikatı da bu istikamettedir⁴⁵.

³⁷*Ebü Dâvûd*, Edeb 61; Ahmed b. Hanbel, IV, 345.

³⁸Bk. *Buhârî*, Edeb 109

³⁹*Buhârî*, Menâkıb 20, Buyû' 49, Edeb 106; *Müslim*, Âdâb 1, 3-8; *Tirmizî*, Edeb 68.

⁴⁰Aynî, *Umde*, IX, 328.

⁴¹Aynî, *Umde*, IX, 328.

⁴²Aynî, Tahavî'den naklen verdiği bu bilgilerin devamında şu ifadelere yer verir: Tahavî'nin selefle kasteddiği kişiler Muhammed İbn-i Hanefîyye, İmam Malik, bir rivayette Ahmed b. Hanbel'dir.

⁴³Aynî, *Umde*, IX, 328.

⁴⁴Aynî, *Umde*, IX, 328.

⁴⁵Terâcim kitaplarına bakıldığında bunu açıkça görmek mümkündür. Ayrıca Tahavî; ashab döneminde bir grup sahabînin ismi Muhammed olduğu halde Ebü'l-Kâsım künyesini aldıklarını belirtmektedir. Muhammed b. Talha, Muhammed b. el-Eş'as ve Muhammed b. Ebî Huzeyfe bunlardandır [bk. Aynî, *Umde*, IX, 328].

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

Bir grup Zâhirîler ve bir rivayete göre Ahmed b. Hanbel yasağı sadece ismi Muhammed ve Ahmed olarlara hasredip adı Muhammed veya Ahmed olmayanların Ebü'l-Kâsım künyesi ile künyelenmelerinde bir sakınca olmadığı görüşündedirler⁴⁶.

Buraya kadar sıraladığımız görüşler hep Ebu'l-Kâsım künyesine yönelik bir yasaklamayı içermektedirler. Ümmetin uygulamasında görüldüğü gibi, Hz.Peygamber'in hayatı ile sınırlı bir yasaklama olduğu görüşü, en isabetli görüş görünümündedir. Onun için bize göre bu yasağın hadis rivayetini ilgilendiren bir yönü vardır. Hadis rivayetine bakıldığı zaman genelde kullanılan ifadeler ya "**kâle Resûlüllah**" veya "**kâle'n-Nebîyyü**"; ya da "**an Resûlüllah**" veya "**ani'n-Nebîyyi**" şeklindedir. Hadis rivayetinde "**kâle**" veya "**an Ebi'l-Kâsım**" ifadesi kullanılmış olmakla beraber son derece az raslanılmaktadır⁴⁷. Teknik açıdan Nebî ve Resûl ifadelerinin kullanılmasında herhangi bir problem yoktur. Zira bu ünvanlara izafetle nakledilecek bir haberin Hz.Peygamber'e aidiyetinde herhangi bir şüphe olmaz. Ancak "**Kâle Ebu'l-Kâsım**" ifadesinin kullanılmasında, Hz.Peygamber'e aidiyetinde bir karışıklığa sebep olacağı için Allah'ın Resûlü böyle bir yasaklama yoluna gitmiştir, denebilir. Görüldüğü gibi o dönem için son derece isabetli bir yasaklamadır. Şüphe yok ki, ikinci bir Ebu'l-Kâsım olsaydı, Ebu'l-Kâsım künyesine izafetle nakledilen bir haberin "acaba hangi Ebu'l-Kâsım'e ait" diye şüpheye sebep olacak ve sünnete/hadise gölge düşecekti. Muhammed isminin serbest bırakılmasındaki sebep, böyle bir şüpheye mahal olmamasındandır. Zira Muhammed isminin kullanılmasında Muhammed b. Abdullah denecekti. Ayrıca hadis rivayetinde böyle bir ifadeye de raslanmamaktadır. Bunun sebebi, hürmeten onu "Allah'ın Resûlü" ve "Allah'ın Nebisi" şeklinde çağırma gereğinden⁴⁸ kaynaklanmaktadır. Ashab da bu hürmetin gereği olarak Hz.Peygamber'e karşı hep Nebî ve Resûl hitabını kullanmış, hadis naklinde Ebu'l-Kâsım ifadesine pek az yer vermişlerdir⁴⁹. Bunun hürmete aykırı olmadığını belirtmekle beraber bir noktayı vurgulamak için kullanıldığı da söylenebilir.

Bize göre, ümmetin de uygulamasına uygun olduğu üzere, yasağın sadece Hz. Peygamber'in hayatı ile sınırlı olmasıdır. Zira herhangi bir kimsenin, -ismini taşımak şeklinde de olsa-, peygamberinin bir hatırasını taşımak suretiyle ona bağlılığını göstermesi, adının anılmasını sağlaması, onu hatırlaması ve hatırlatması gayet tabiidir. Bu bir sevgi ve bağlılık tezahürüdür. Ancak Osmanlı ihtiyaten ve herhangi bir hürmetsizliğe meydan vermemek için orta bir yol izlemiş, Muhammed'i Mehmed'e çevirmiş, hem isimden vaz geçmemiş hem ihtiyatı

⁴⁶Aynî, *Umde*, XVIII, 258.

⁴⁷Msl. bk. *Buhârî*, Menâkıb 20.

⁴⁸Hucurât sûresinin "(Resûlü!) Sana odaların arka tarafından bağırانların çoğu akli ermez kimselerdir" [âyet: 4] âyeti, Allah'ın Resûlüne saygılı davranmanın yanı sıra Nebî, Resûl, Resûlüllah gibi saygı ve hürmet ifade eden hitap sözcüklerinin de kullanılmasını gerektirmektedir. Rivayet edildiğine göre, Akra' b. Hâbis Allah'ın elçisine gelerek odalarının arkasından 'Ya Muhammed!' diye seslenmiş, (cevap alamayınca da) 'benim övgüm yüceltici, yergim alçaltıcıdır' diyerek edebe aykırı bir davranışta bulunmuş, bunun üzerine Allah'ın Resûlü, "O (dediğin övgüsü yücelten, yergisi alçaltan zât) Allah Azze ve Celle'dir" karşılığını vermiştir [Ahmed b. Hanbel, VI, 393-394]. Bu olay üzerine Hucurât sûresinin yukarıdaki âyeti nazil olmuştur. Âyetin bu tür kaba davranışların uygunsuzluğuna dikkat çektiği ise son derece açıktır. Âyetin tefsiri ve konu hakkında geniş bilgi için bk. İbn Kesîr, *Tefsîr*, IV, 208. Ayrıca Hucurat suresinin 1-3. âyetleri de Hz.Peygamber'e her konuda saygılı olmayı öngörmektedir. Geniş bilgi için bk. İbn Kesîr, *a.g.e.*, IV, 205-207.

⁴⁹Misal için bk. *Buhârî*, Menâkıb 20.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

elden bırakmamıştır. Tabii ki bu da bir saygı ve nezaket tezahürüdür. Ancak illada geçerli veya mutlak uyulması gereken bir uygulama olduğunu söylemek gerekmez. Burada tamamen niyet ve duygular söz konusudur.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

En güzel isimler, şüphesiz Allah'ın sevdiği isimlerdir. Hz. Aişe'den nakledilen bir hadiste Allah'ın en sevdiği isimler olarak, Abdullah ve Abdurrahman adları zikredilmiştir.⁵⁰ Ancak Allah katında sevilen isimler sadece bu iki isimden ibaret değildir. Bunlar birer örnek olarak sunulmuştur. **Abd/kul** sözcüğünün Allah'ın ad ve sıfatlarına ilave edilerek oluşturulan her isim, Allah'ın sevdiği isimler kapsamındadır⁵¹.

Abdullah, Abdurrahman, Abdürrezzak, Abdülhâlik, Abdülkerîm, Abdüşşekür, Abdurrauf, Abdülhakim gibi isimleri göz önüne getirdiğimizde; bütün mahlûkatın rızkını veren **Rezzâk**, her şeyi yaratan **Hâlik**, lütûf ve ihsanda bulunan **Kerîm**, şükredenlere bol veren **Şekûr** gibi Yüce Allah'ın güzel sıfatları zikredildikçe ifade ettikleri manalar zihinde hep zinde kalacak, bir insanın tevhîd inancı çerçevesinde nasıl bir Allah'a inanıp kul olduğunu, bu vasıfları taşımayan hiçbir varlığa kul olunamayacağını her hâl ü kârda hatırlatılmış olacak, böylece bu tür isimler tevhîdin korunmasına vesile olacaktır. Bu kabil isimler, sözü edilen amaç ve hedefler yanısıra böyle bir hizmeti de ifa etmektedirler.

Bu kategorideki isimler evrenseldir, millî değildirler. Tamamen inanca yönelik ve inanç içerikli isimlerdir. Onun için Allah katında en sevimli isimler sayılmışlardır. Aynı anlama gelen başka dillerdeki isimler de bu kapsama dahildir.

Millî olan, hiçbir inanç unsurunu simgelemeyen isimler de vardır. Bu tür isimlerin manalarının güzel olmasına, tevhîde aykırılık taşımamasına, teşeume meydan vermeyecek bir anlam içermesine dikkat edilmelidir. Her hâl ü kârda hayır beklentisine yönlendirici bir özelliğe sahip olmalı, bu noktaya dikkat edilmelidir. Kuvvet ya da asaleti simgeleyen Aslan ve buna benzer hayvan isimleri, herhangi bir şahıs ismi, bir çiçek, bir yıldız, bir duygu vs. gibi varlıkların isimlerinin insalara verilmesi tamamen şahsî beklenti ve kültürel etkilere bağlıdır.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Allah'ın en sevmediği isimler şüphesiz tevhîde aykırı olanlardır. "**Melikülemlâk/ Mülklerin Maliki**"⁵² gibi ancak Allah'ın şanına layık olan ve yalnız Allah hakkında kullanılabilen sıfatların insalara verilip bu tür kavramlarla isimlendirilmeleri asla doğru değildir⁵³. Bu tür isimlerin yasak ve sevimsiz olmasının sebebi de mülklerin gerçek sahibi yalnız Allah olduğu halde, bu vasfın insanlara verilmesidir. Böyle bir uygulama tevhîd inancına sahip olan insanların Rablerine karşı takınmaları gereken edep ve inanca aykırıdır; aynı zamanda bir inanç kaymasıdır; bu tür isimlere de kesinlikle yer verilmemelidir.

⁵⁰*Ebû Dâvûd*, Edeb 69; *Müslim*, Âdâb 2; *Tirmizî*, Edeb 64. Ayrıca bk. *Buhârî*, Edeb 105.

⁵¹Aynî, *Umde*, XVIII, 257.

⁵²Bk. *Buhârî*, Edeb 114; *Müslim*, Âdâb 20-21; *Ebû Dâvûd*, Edeb 70; *Tirmizî*, Edeb 65.

⁵³Daha geniş bilgi için bk. Aynî, *Umde*, XVIII, 267-68.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

Süfyan [b. Üyeyne]⁵⁴(ö.198/814), "Şâhanşâh bunun örneğidir" diyerek⁵⁵, Allah'a sevimsiz olan isimlerin sadece bundan ibaret olmadığını, bu özellikteki bütün isimlerin bu kapsama dahil olduğunu belirtmiş olmaktadır. Ayrıca yasaklamanın lafza değil, manaya olduğu ve hangi dilde olursa olsun tevhibi zedeleyen manalar kastedildiği de anlaşılmaktadır.

Ahkamülhakimin/Hakimlerin hâkimi, Sultanusselatîn/Sultanların sultanı, Emîrülümerâ/Âmirlerin âmiri; bazı alimlere göre **Kaadî'l-kudât/Kaadıların kaadısı** ve **Hâkîmülhükkâm/Hakimlerin hâkimi** gibi isimler de aynı vasfa sahip oldukları için Allahın sevmediği isimler arasında yer alır⁵⁶.

Burada sözü edilen **Ahkamülhakimîn** aslında Allah'tır⁵⁷. Dindar ve fazilet ehli kimselerden pek çoğu *Kaadî'l-kudât* ve *Hakimülhükkam* gibi isimleri kullanmaktan, hadiste Allah ve Resûlünün buğzettiği bildirilen **melikülemlak** ismine kıyas ederek kaçınmışlardır⁵⁸.

Kastedilen mana eğer Allah'a değil de ismi taşıyana yönelikse Türkçemizde yer alan **Sevta** ve buna benzer isimleri bu kategoriye dahil etmek gerekir.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Ashab yeni doğan çocuklarını teberrüken/*hayır beklentisiyle* Hz. Peygamber'e götürür, tahnik yaptırır ve adlarını koydururlardı.

Ad koyarken yapılan sözcük seçiminin temelinde yatan en belirgin özellik, hayır beklentisi/*tefeül* olmaktadır. Bu gerçekten hareketle Hz. Peygamber'in yeni doğan çocuklara verdiği isimlere baktığımızda umumiyetle ya İbrahim gibi eski bir peygamber ismi, yahut da Abdullah ve Abdurrahman gibi Allah'ın ismine veya bir sıfatına izafe ederek verdiği isimler göze çarpmaktadır.

Peygamber isminin verilmesinin, genel olarak, onların izinden gitme arzusundan kaynaklandığını veya en azından böyle bir arzu ve beklentiye yönlendirmeye matuf olduğunu; daha dar bir açıdan değerlendirdiğimizde ise, İbrahim (a.s.)'ın Hz.Peygamber'in dedelerinden olması hasebiyle eskileri yâd etme, onları unutmama ve unutturmama, hatıralarını canlı tutma amacına yönelik olduğunu söylemek mümkündür. Ancak genele teşmil ettiğimizde bu tür bir amaca yönelik aile büyüklerinin adları çocuklara verildiğinde onların inançları, yaşantıları ve isimlerinin taşıdığı manaları mutlaka gözönünde bulundurmak gerekir. Zira mânâ veya şahıs olarak zihinde tecelli edecek anlamların, mutlaka olumlu ve güzel olması gerekir.

Bir başka boyut olarak burada, insanlara Allah'a kul olmayı ve O'nun rububiyetini hatırlatacak sözcüklerin seçildiği dikkati çekmekte, bu da tevhibî çağrıştırılmaktadır. Hz.Peygamber'in tevhibe aykırı olan isimleri değiştirdiğini de dikkate alarak bir değerlendirme yaptığımızda İslâm inancı ve kültürünün tevhib

⁵⁴Bk. İbn Hacer, *Feth*, X, 486.

⁵⁵*Buhârî*, Edeb 114; Müslim, *Âdâb* 20-21; *Tirmizî*, Edeb 65.

⁵⁶Bk. Aynî, *Umde*, XIII, 258.

⁵⁷et-Tîn (96) 8.

⁵⁸Bk. Aynî, *Umde*, XIII, 258.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

esasına dayandığını, bu ilkeye ters düşecek hiçbir oluşumun geçerli olmayacağını, her türlü şekillenmenin bu çerçevede olması gerektiğini, kimliğin sembolü ve kültürün bir parçası olan isimlere varıncaya kadar müslümanın hayatının her alanını kuşattığını görmekteyiz.

Abdullah ve Abdurrahman gibi isimlerin Allah'a en sevimli olmasının sebebinin şu şekilde izah etmek mümkündür: Abdullah isminde ubûdiyet ve tezellülü itiraf vardır. Abdurrahman'da ise her mahlûka şamil olan rahmeti itiraf vardır. Keza birinci isimde, bu isimle adlandırılan kimsenin Allah'a ibadet edici olması, ikincisinde ise ilâhî rahmetin, adı taşıyanın üzerinde tezahür etme arzusu, tefeülü/ismi taşıyanın üzerinde rahmetin tecelli beklentisi vardır⁵⁹.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Hz.Peygamber'in değiştirdiği isimlerde üç ana özellik göze çarpmaktadır. Kötü, sevimsiz, çirkin manalı olanlar; güzel manalı olup daha güzeli ile değiştirilenler; tevhîde aykırı olanlar.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Resûlullah (s.a.) mana itibarı ile **çirkin olan isimleri** değiştirdi⁶⁰. Meselâ Ensardan Usey'in, oğluna verdiği ismi⁶¹ Hz.Peygamber beğenmemiş, "ona **Münzir** adını koy"⁶² buyurarak önceki ismi değiştirmiştir.

Ebû Dâvûd (ö.275/888), Resûlullah'ın (s.a.), **Âsî, Azîz, Atele, Şeytan, Hakem, Gurab, Hubâb, Şihab** isimlerini değiştirdiğini, **Şihab'ı Hişam, Harb'i Silm, Muzdacı'ı Münbais** yaptığını, **Afire** adını taşıyan bir araziye de **Hadîre, Şi'bu'd-Dalâlet** geçidi(n)i **Şi'bu'l-Hüdâ; Benü'z-Zinye'yi Benü'r-Rişde; Benû Muğviye'yi de Benû Rişde** olarak değiştirdiğini nakletmektedir⁶³.

Hz Peygamber bu isimleri, şüphesiz manalarındaki çirkinlik ve sevimsizlikten; **Hakem** ismini, Allah'ın bir ismi; **hubâb'ı**, şeytan veya bir yılan cinsinin adı olduğundan; **şihâb'ı** da alev gibi yanmayı⁶⁴ ifade ettiğinden beğenmemiş, onları bu sebeple değiştirmiştir.

Ayrıca isyankar, itaatsız kadın anlamına gelen **Âsiye'yi** güzel kadın anlamına gelen **Cemile'ye**⁶⁵, sert anlamına gelen **Hazn'i** kolay anlamına gelen **Sehl'e**⁶⁶, kesik anlamına gelen **Asram'ı** tohum, ziraat, verim anlamına gelen **Zür'a'ya**⁶⁷ çevirmiştir.

⁵⁹Davudoğlu, Ahmed, *Sahih-i Müslim Ter. ve Şer.*, VI, 391.

⁶⁰Msl. bk. *Ebû Dâvûd*, Edeb 70; *Tirmizî*, Edeb 66.

⁶¹Söz konusu isim kapalı geçilerek açıklanmamıştır [bk. *Buhârî*, Edeb 108].

⁶²*Buhârî*, Edeb 108; *Müslim*, Âdâb 29.

⁶³*Ebû Dâvûd*, Edeb 70. **Asî**, itaatsiz, isyankâr; **ğurab**, karga; **muzdacı'**, yatan; **afire**, çorak; **asram**, kesik; **atele**, şiddet, sertlik; **şihab**, alev, ateş; **harb**, savaş; **Şi'bu'd-Dalâle**, sapıklık geçidi; **Benü'z-Zinye** ve **Benû Muğviye**, gayr-i meşrû yoldan kazanılmış çocuk, zina çocuğu, sapık; **Hişam**, cömert; **Silm**, barış; **Münbais**, kalkan; **Hadîre**, yeşillik; **Şi'bu'l-Hüdâ**, hidayet yolu, yol gösterici geçit; **Benû Rişde**, helâlin oğlu, meşrû çocuk manalarına gelmektedir [bk. Azîmâbâdî, *Avnü'l-Ma'bûd*, XIII, 298]. Bunlar Hz. Peygamber'in değiştirdiği yukarıdaki isimlerin manalarıdır

⁶⁴Azîmâbâdî, *Avnü'l-Ma'bûd*, XIII, 298.

⁶⁵*Müslim*, Âdâb 14.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

Bu tür isimlerin özelliklerini şu şekilde izah etmek mümkündür:

Kesik anlamına gelen **Asram** verimsizliği, merhametsizliği, başkasına yararlı olmamayı; tohum, bitme, büyüme anlamına gelen **Zür'a** ise kesikliğin zıddı olan verimliliği, faydayı temsil eder⁶⁸. **Hazn**, sertlik ve kabalığı; **Âsî** ve **âsiye**⁶⁹, itaatsizlik ve isyankarlığı; **Şeytan** her türlü hile ve çirkinliği; **Gurab/karga**, sevimsizlik ve uğursuzluğu; **Müzdacî'**, yatmayı ve tembelliği; **Afire/çorak** verimsizlik ve merhametsizliği, başkasına faydasız olmayı şuur altına yerleştirmektedir.

Burada Mesrûk'un şu naklini de ilave etmek gerekir: Mesruk; "Hz. Ömer'le karşılaştım. Bana, 'Sen kimsin?' diye sordu. 'Mesruk b. Ecdâ' dedim. Dedi ki; 'Ben Resûlullah'ın, '**Ecdâ'**, **şeytandır**' dediğini işittim"⁷⁰ demektedir. Bu da Hz. Peygamber'in hoş görmediği isimler arasında yer alır.

Netice olarak burada, Hz. Peygamber'in değiştirdiği isimlerin, anlam itibarı ile çirkin olup hoş olmayan, bir takım şuur altı saplantılarla sahibinin karakterini etkileyen, tâzim ya da aşırılık ifade eden isimleri değiştirdiğini söyleyebiliriz.

Bu tür isimlerin değiştirilme sebeplerini şu şekilde izah etmek mümkündür:

Şu bir gerçektir ki, hoş karşılanmayan bir şey duyula duyula ona karşı tepki ve duyarlılıklar söner, sonunda normal karşılanır hale gelir. İnsanın bu fitrî yapısını dikkate aldığımızda, "Şuyûu vukûundan beterdir" ata sözünün ne kadar yerinde söylenmiş olduğunu daha iyi anlıyoruz. Zira vukûu sınırlı kalabilir, neticede zararı az olur. Ancak şuyû bulur, geniş bir alana yayılır da normal karşılanır hâle gelirse, o zaman bunun zararı daha çok olur. Yaptığı tahribatın düzeltilmesi de imkansız olabilir. Buradaki menfi etkilenme, ismin sahibinden ziyade, çevredekiler için söz konusudur.

Dilimizde Aziz, Kadir, Samet gibi isimler, yukarıda verilen ölçüye göre mahzurlu sayılmasına rağmen çocuklara verilmektedir. Ancak bunlar Abdülaziz, Abdülkadir, Abdüssamet'den kısaltma olmalıdır. Çünkü Cenab-ı Hakk'a ait isimlerdir. Resûlullah (s.a.) bu gruba dahil isimlerle tesmiyeyi/*isimlenmeyi* uygun görmemiş

⁶⁶Buhârî, Edeb 107-108; Ebû Dâvûd, Edeb 70.

⁶⁷Ebû Dâvûd, Edeb 70.

⁶⁸Azîmâbâdî, *Avnü'l-Ma'bûd*, XIII, 290.

⁶⁹Hz. Peygamber'in, isyankâr veya itaatsiz kadın anlamına gelen **Âsiye** ismini değiştirip, güzel kadın anlamına gelen **Cemile**'ye çevirdiğini [bk. Müslim, Edeb 14; Tirmizî. Edeb 66, Ebû Dâvûd, Edeb 70] belirtmiştik. Ancak burada bir noktaya dikkat çekmek gerektiği kanaatindeyiz. Kur'an'da övülen Fir'avn'nın karısı Âsiye isminin ilk harfi "**ayn**" değil, "**hemze**"dir. Kelime **ayn** ile isyankâr kadın, **hemze** ile kadın doktor, sünnetçi kadın, insanların arasını düzelter ve adaletli davranan, kendisi veya başkaları için üzülen kadın, sağlam bina, direk manalarına gelmektedir [İbn Manzûr, Lisân, XIV, 34-35]. Arapçada bu iki harf bariz bir şekilde ayırt edilebilirken, Türkçemizde bu imkansızdır. Her iki kelime de aynı şekilde telaffuz edilerek hemze ile ayn ayırt edilememektedir. Şüphesiz bu isim verilirken Kur'an'da övülen, Fir'avn'ın karısı Âsiye kastedilerek verilmektedir. Ancak karışıklığa meydan vermemek ve Türkçemize uymadığı için ihtiyaten verilemeyebilir. Burada belirtilmesi gereken kesin olan bir şey var, o da, Hz. Peygamber'in isyankar anlamına gelen **Âsiye** ismini, güzel kadın anlamına gelen **Cemile** [Ebû Dâvûd, Edeb 70] ile değiştirmiş olmasıdır.

⁷⁰Ebû Dâvûd, Edeb 70.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

ve her seferinde deęiřtirmiřtir⁷¹. Bu tür isimleri, örneğin sadece Âziz şeklinde değil, Allah'a kul olmayı ifade eden Abdülaziz şeklinde "abd/kul" izafetiyle verilmesi en uygun bir yol olacaktır.

Hız. Peygamber kötü manalı isimleri güzel manalı isimlerle değiştirirken genelde o kelimenin taşıdığı anlamın zıddını vermekle geręekleřtirmiřtir. Mesela sert anlamına gelen **Hazn** ismini, zıddı olan ve kolay anlamına gelen **Sehl** kelimesi ile değiştirmiştir. Ancak bu metot genel değildir. Daha önce Ehl-i kitap olan Abdullah b. Selâm, müslümün olunca ona bu adını Hız. Peygamber vermiştir. "Sulh ve Selametın oğlu Allah'ın kulu" anlamına gelen bu isim, Allah'a kul olmayı ve onun neticesi olan sulh ve selameti hatırlatmaktadır. Mensup olduğu batıl dinî bırakıp girdiği yeni dinde nasıl bir yaşantı ile ne tür bir neticeye ulaşacağını hatırlatır mahiyettedir. Geręi Hız.Peygamber Abdullah adını ilk doğan çocuklara da vermiştir. Ancak burada yeni din ile ilgili belirgin bir hatırlatma göze çarpmaktadır.

Hız.Peygamber sadece şahıs isimleri değil köy ve geçit gibi isimleri de değiştirmiştir.

Değiştirdiği isimlere bakıldığında onların kötü manalı oldukları, özellikle mekân isimlerinin bir uğursuzluğu çağrıştırdıkları ya da halkı bu yöne sevkettikleri göze çarpmaktadır. Bu tür isimleri muhtemelen, tefeül amacıyla güzel manalar çağrıştıran isimlerle değiştirmiştir.

Ancak şurası iyi bilinmelidir ki, Hız. Peygamber hiçbir zaman herhangi bir şeyden uğursuzluk çıkarmazdı. Bir yere bir memur göndereceği zaman o şahsın ismini sorar, anlamı hoşuna giderse sevinir, hatta neşesi yüzünde görüldü. İsimden hoşlanmazsa bu da yüzünden belli olurdu. Bir köye gidecek olsa köyün adını sorar, anlamı hoşuna giderse sevinir, hoşlanmazsa bu da yüzünden okunurdu⁷². Hız. Peygamber'in bu tutumunun uğursuzluk inancını reddetmek için olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu tür isimleri değiştirmesinin ve ad koyarken de güzel manalı sözcükler seçmesinin bir sebebi, aslında halkı uğursuzluk gibi yanlış inaçlara düşmekten kurtarmaktı. Bu da onun gönderiliş amacına gayet uygundu. Zira o günün toplumu kötü manalı isimlerden zaten uğursuzluk gibi yanlış manalar çıkarıyordu.

Hız.Peygamber tefeülden hoşlanırdı. Göndereceği memurun veya gireceği köyün isminin güzel olmasından hoşlanması bundandı. Kötü isimlerden hoşlanmaması ve tefeüle imkan tanımayan kötü isimleri güzelleriyle değiştirmesi, uğursuzluk duymasından değil, tefeülün ortadan kalkmış olmasındandı. Ayrıca Resûlüllah'ın tefeülden hoşlanması, güzel isim koyma emrinin müminlere benimsetilmesine yönelik bir çaba olarak da yorumlanabilir.

Görüldüğü gibi, Resûlüllah'ın güzel isimleri tercih etmesi, bunlardan da tefeül edip sevinç izhar etmesi, kötü isimlerden uğursuzluk çıkardığı manasına gelmez. Bilakis uğursuzluk çıkarma geleneği ile mücadele gayesini taşır.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

⁷¹Meselâ bk. *Ebü Dâvûd*, Edeb 70.

⁷²*Ebü Dâvûd*, Tıbb 24.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

H.z.Peygamber'in değiştirdiği isimler arasında, kötü manalı ve tevhdi zedeleyici isimlerden başka güzel manalı isimler de vardır. Ancak bütün güzel manalı isimleri değiştirmiş değildir. Güzel manalı olup da H.z. Peygamber'in değiştirdiği isimleri genel bir analize tbi tuttuğumuzda, onların, anlamları güzel olmasına rağmen sahibi ve çevresi üzerindeki menfi etkiler bırakan isimler olduğunu görmekteyiz.

Mesela H.z. Peygamber, "iyi insan, kusursuz kimse, günahsız" anlamına gelen **Berre** ismini **Zeyneb**'e çevirmiştir. Bu ismi taşıyanın zihninde, kendini beğenme gibi bir mana teşekkül edebilir. Bu da isimlenenin karakterini olumsuz yönde etkilemek demektir. Zira bu isim hakkında H.z. Peygamber, "**Allah sizin iyi olanlarınızı en iyi bilendir**" buyurarak bu adı değiştirirken, "**kendinizi temize çekmeyin!**"⁷³ sözüyle de, güzel bir ismi başka güzel bir isimle değiştirmenin gerekçesini belirtmiştir. Bunun anlamı, "Berre adını takıp da bununla iyi olduk sanmayın! Allah kimin iyi olduğunu herkesten daha iyi bilir!" demektir⁷⁴. Rivayetlere göre Zeynep bnt. Eb Seleme'nin adı Berre idi. Nefsini tezkiye ediyor denildi. Bunun zerine H.z. Peygamber onu Zeyneb diye isimlendirdi⁷⁵. Demek ki buradaki çirkinlik, mananın çirkinliğinden gelmiyor. "*Kendini temize çıkarmayın, kimin muttaki (temiz) olduğunu O (Allah) çok iyi bilir*"⁷⁶ yetine muhalefetten ileri geliyor, denebilir. şu halde İslam dbına uymayan, kişiye gurur, kibir, aldanma telkin eden isimler uygun değilir.

Diğer bir rivayette belirtildiğine göre Cüveyriye bnt. el-Haris'in ismi de **Berre** idi, H.z.Peygamber onu da **Cüveyriye**'ye çevirmiştir.

Resûl-i Ekrem'in (s.a.), "Yanından çıkan birinin 'Berre'nin yanından çıktı' denmesini sevmiyorum"⁷⁷ buyurarak yasağın diğer bir gerekçesini açıkladığını görmekteyiz. şu halde bu kategoride yer alan isimleri değiştirmesinin genel sebebi; hem ismin anlamından hem şahsa yansıyan menfi etkisinden kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Çünkü nefsin tezkiyesini yalnız Allah bildiği gibi, ismin ifade ettiği anlam hakikatın hilafına da olabilir. Bu sebeple sahibini yersiz güvene ve bunun bir uzantısı olarak da kullukta gevşekliğe itebilir. Zira yersiz güven takvayı zedelediği gibi kulluk ifasında gevşekliğe de sebep olur.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

H.z. Peygamber'in yeni doğan çocuklara tevhdi ve Allah'a kulluğu ifade eden Abdullah ve Abdurrahman gibi isimler vererek bunların Allah'a en sevimli adlar olduğunu ifade buyurduęunu⁷⁸, bunun tam tersini ifade eden "**Melikü'l-Emlak/mülklerin maliki** gibi isimleri de Allah'ın en sevmediği isimler olarak takdim ettięini⁷⁹, bunun sebebini de "**Allah'tan başka mlik yoktur**"⁸⁰ şeklinde açıkladığını burada tekrar hatırlatmakta yarar görmekteyim. Görüldüğü gibi bu tür isimler, tevhde aykırı olarak şirk anlamı ifade etmektedirler.

⁷³Mslim, db 19.

⁷⁴Davudoęlu, Ahmed, *Sahih-i Müslim Ter. ve şer.*, VI, 535.

⁷⁵Buhri, Edeb 108; Müslim, Edeb 17.

⁷⁶en-Necm (53) 32.

⁷⁷Mslim, db 16.

⁷⁸Eb Dâvûd, Edeb 69.

⁷⁹Buhri, Edeb 114; Müslim, db 21; Eb Dâvûd, Edeb 70.

⁸⁰Mslim, db 21.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

Tevhîdi zedeleyen isimleri iki açıdan ele almak mümkündür. Biri Allah'a ait sıfatların kullara izafe edilmesidir; **Melikülemlâk** gibi. Diğeri de, Allah'tan başkasına kul olmayı veya kulluk etmeyi ifade eden izafetlerle verilen isimlerdir. Mesela Mekke müşrikleri nezdinde en önde gelen ve en büyük kabul edilen putlardan olan Uzzaya izafe edilerek Abduluzza benzerinde verilen isimler gibi, ki Ebu Leheb'in ismi Abduluzza idi⁸¹. Uzza'nın kulu demektir. Abdüşşems/*güneşin kulu* şeklinde verilen isimler de bu kabil isimlerdendir.

Konuyu genel bir kaideye bağlayarak ifade edecek olursak, tevhîde aykırı isimleri, Allah'tan başka bir varlığa kulluğu ifade eden isimlerle sadece Allah'ın şanına layık olan sıfat ve isimler olarak belirtmek mümkündür. Bu tür isimleri vermek ise haramdır. Zira Hz. Peygamber, "**Hakem Allah'tır, hüküm de ona aittir; öyle ise sen nasıl Ebu'l-Hakem künyesini taşırsın?**" diyerek, Ebu'l-Hakem künyesini, "Ebu Şüreyh'e çevirmiştir"⁸². Bu uygulamada yasağın illeti açıkça görülmektedir.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış. DEĞİŞTİRMEYEN VEFAT ETTİĞİ İSİMLER

Hz. Peygamber, bazı isimlerin kullanılmasını yasaklama arzusunda olduğunu izhar etmiş, ancak bunları değiştirmeden vefat etmiştir.

Yaşadığı süre içerisinde Hz. Peygamber'in bunları değiştirmemesi, muhtemelen değiştirmenin şart olmadığıdır. Zira çeşitli sebeplerle arzu edip de yapmadığı veya yapmaktan vazgeçtiği daha bir çok hususlar vardır⁸³. Bunu, "yapılırsa daha güzel ancak yapılmadığında sakınca olmayan" türden bir olay olarak değerlendirmek mümkündür. Yasaklamayı arzu edip de yasaklama işleminden vaz geçmesi, yasağın keraheti tenzihiye ifade edip haram olmadığını gösterir.

Câbir b. Abdillâh (r.a.) Hz. Peygamber'in değiştirmeyi arzu edip de değiştirmeden vefat ettiği isimleri şu sözleriyle belirtir: "Peygamber (s.a.); **Ya'lâ, Bereket, Eflah, Yesâr, Nâfi**"⁸⁴ ve buna benzer isimleri koymaktan nehyetmek istedi. Sonra onun bu mevzuda sükût ettiğini gördüm; artık hiçbir şey söylemedi. Sonra Resûlullah bunları yasaklamadan vefat etti"⁸⁵. N e v e v î (ö.676/1277) kerahetin sadece bu isimlere mahsus olmayıp kıyas yoluyla benzer manalar taşıyan başka isimlere de şamil olduğunu belirtmektedir⁸⁶.

⁸¹İbn Manzûr, *Lisân*, XV, 233.

⁸²*Ebû Dâvûd*, Edeb 70; *Neseî*, Kadâ 7.

⁸³Kâbe'yi yıkıp iki kapıyı ihtiva edecek şekilde yeniden inşa etme arzusu gibi [bk. Buhârî, İlim 48].

⁸⁴**Ya'lâ**, yükselmek, büyükmek, galip gelmek, şeref sahibi olmak [İbn Manzûr, *Lisân*, XV, 84-95]; **Bereket**, çokluk, artma, fazlalaşma, mutluluk [İbn Manzûr, *Lisân*, X, 390-396]; **Eflah**, kazanç, kurtuluş, zafer, istediğini elde etmek, cennete nail olmak [İbn Manzûr, *Lisân*, II, 547-548]; **Yesâr**, kolaylık, zenginlik, servet, sol el [İbn Manzûr, *Lisân*, V, 296-300]; **Nâfi**, fayda veren [İbn Manzûr, *Lisân*, VIII, 358-359] manalarına gelmektedir. en-Nâfi' Allah'ın isimlerindedir. Fayda ve zararın, hayr ve şerrin yaratıcısı olarak O, faydayı yaratıklarından dilediğine ulaştırandır. Ancak insanlar için de söz konusu olan bu tür sıfatlar, elif-lâmsiz isim olarak insanlara da verilebilir. Fakat haram olmamakla beraber, Hz. Peygamber bunu da hoş karşılamamış, bu tür bir ismi de izafetsiz vermemiştir.

⁸⁵*Müslim*, Âdâb 13; *Ebû Dâvûd*, Edeb 70.

⁸⁶Davudoğlu, Ahmed, *Sahih-i Müslim Ter. ve Şer.*, IX, 532. Ayrıca bk. Aynî, *Umde*, XVIII, 267-68.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

Ebû Dâvûd'un (ö.275/888) rivayetinde yer alan, "Zira kişi 'Bereket burada mı?' diye sorar da 'Hayır yok!' diye cevap verirler"⁸⁷ ziyadesinde yasaklama arzusunun gerekçesi belirtilmektedir. Yasağın sebebi, hadiste açıkça görüldüğü gibi, ismin kullanılışı esnasında zihne gelebilecek uygunsuz manalardır. Daha açık bir ifade ile burada gerçekte var olan bir şeye yok demenin uygunsuzluğu dile getirilmiş; ismin taşıdığı anlam ile hakikatlerin çatışması söz konusu olmuştur. Bu da bize gösteriyor ki, verilen isimlerin taşıdığı manalar, hakikatlerle çelişmemesi gerekir. Ayrıca, "Bereket burada mı?" sorusuna "hayır yok!" cevabında teşeuve/*uğursuzluk inancına* sebebiyet ya da meydan verme ihtimali de vardır. Bu tür ihtimallere yer vermemek için söz konusu isimlerin değiştirilmesi arzu edilmiş olabilir. Ancak değiştirmenin ya da bu tür isimleri vermemenin şart olmadığı da anlaşılmaktadır. "Olsaydı, uyulsaydı, yapılsaydı daha güzel olurdu" kabilinden bir arzudan ibarettir. Ancak Hz.Peygamber'in bu tür arzularına mümkün olduğu kadar uymanın yararlı olduğu kanaatini taşımaktayız⁸⁸.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Çocuklara güzel isim vermek ana-babanın sorumluluğunda yer alan önemli bir vecibedir. Çocuklara kötü manalı çirkin isimler vermek mekruhtur. Melikülemlâk gibi tevhide aykırı isimler vermek ise haramdır. Zira hadiste yer alan vaîd şiddetli bir uslûpla ifade edilmiştir. Haram hükmü aynı manaya gelen diğer isimlere de şamildir.

Güzel isim verme emri, isim verme yetkisine sahip olanlardır. Hiç kimse kendi adını kendisi koymaz. Başlangıçta adı konurken böyle bir kudrete sahip değildir. Onun için burada birinci derecede sorumluluk ebeveyn aittir. Daha sonra emir, isim verme yetkisine sahip olanlardır. Bu sorumluluk kapsamına dede ve nineler, diğer akrabalar, kendisine isim verdirilen diğer şahıslar da dahildir. Burada öncelik şahıslara isim verenlerdir. Şahıslar dışında çeşitli mekânlara isim vermek de güzel isim verme kapsamına dahildir. Bu durumda emre muhatap, idareci ve yetkililer olacaktır. Bir mekâna ad koyarken seçilecek isim, ya güzel manalar ihtiva etmeli veya güzel ve anlamlı şeyler sembolize eden bir sözcük olmalıdır. Hatırası canlı tutulup toplumda unutulması istenmeyen vak'a veya şahısların adları mekanlara verilirken, seçilen şahıslar ve verilmek istenen mesajlar, anlamca güzel, milli kültüre ve İslam inancına da uygun olmalıdır.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Tevhide aykırı olanlar, kötü manalı olanlar, güzel manalı olup duyguları menfi yönde etkileyenler olmak üzere, değiştirilme kapsamına giren isimleri üç ana gruba ayırmak mümkündür.

Her şeyden önce isimlerin güzel manalı olması sünnettir, müstehaptır. Tevhîdi zedeleyen türden isimlerin verilmesi ise haramdır, kesinlikle verilmemelidir. Şayet bilinçsizce verilmişse değiştirilmelidir.

⁸⁷*Ebû Dâvûd*, Edeb 70.

⁸⁸İbn Hacer Hz.Peygamber'in arzu edip de yapamadıklarını/hemmlerini de sünnetten saymaktadır. Bk. *Feth*, XIII, 208.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

Hz. Peygamber'in değiştirmeyi arzu edip de değiştirmediği isimler m¼mk¼n mertebe verilmemelidir. Allah Res¼l¼n¼n arzular¼ bizi¼ i¼in anlaml¼dır, uymaya değer hususlardır. Bağlılık ve sevgi tezah¼r¼ bu durumlarda ancak belli olur. şayet bu kategoride yer alan isimler bilin¼sizce verilmiş, sonradan farkına varılmışsa değiştirilse g¼zel olur, ancak değiştirilmesi şart değildir.

K¼t¼ manalı isimleri vermemek esastır, İsl¼m'ın ři¼ardır. Yine şayet bilin¼sizce verilmişse, değiştirmek g¼zeldir, gereklidir. Değiştirilmemesi tenzihen mekruhtur. Hazn isimli bir şahsa "senin adın Sehl olsun" deyip onun da bu teklifi kabul etmemesi ve Hz. Peygamber'in de buna ses ¼ıkarmamas¼ bunu g¼sterir. Ancak İ b n M ü s e y y e b'in (¼.94/712) bildirdiğine g¼re Hazn'in ailesinde sertlik ve huzursuzluk, ¼l¼nceye kadar devam etmiřtir⁸⁹. Bu da ismin bazan kaderle ¼rt¼řmesi ya da m¼semmaya/*isimlenene* yans¼ması olarak da değerlendirilebilir.

Abdullah b. Selam'ın yeni bir dine girmesiyle adının değiştirilmiş olması, "her din değiştirenin ismini de değiştirmesi gerekiyor mu?" sorusunu akla getirebilir. Bu ¼rnekten hareketle hayır cevab¼n¼ vermek m¼mk¼nd¼r. B¼yle bir olay karşısında ¼nemli olan ismin taşıdığı manadır. G¼zel bir anlam taşıyor ve hem itikad¼ y¼nden bir mahzur taşımiyor, hem de sahibi ¼zerinde bir takım olumsuz etkiler meydana getirmiyorsa, değiştirilmesi gerekmez. Ancak isim eski dinin izlerini taşıyorsa, değiştirilmelidir.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Varlıklara verilen adlar, toplum k¼lt¼r¼n¼n bir ¼r¼n¼ olup onun duygu ve d¼ř¼ncelerinin, inan¼, ahl¼k ve değer h¼k¼mlerinin, şiir, edebiy¼t ve sanat zevkinin dışa yans¼yan motifleridir. Bu bağlamda ad vermenin ferdi ve toplumsal, diğer bir ifade ile mill¼ boyutu yan¼s¼ra bir de inan¼ boyutu vardır. Fert ve toplumun ideallerini sembolize ederler.

Fert bazında adların karaktere yans¼yan m¼sbet ve menfi etkileri bir hakikattır. Toplum bazında ise, inan¼ ve milli birliğin teřekk¼l¼nde etkin rol oynayabilen g¼çl¼ bir ara¼, bir eğitim vasıtasıdır. Bu sebeple ¼nemle ¼zerinde durulması gereken bir husustur. Ancak ¼ocuklar, isimlerin ihtiva ettiği mana ve beklentiler doğrultusunda eğitilmez ve bu manada bir şuurlandırma yoluna gidilmezse, kuru bir isimin hi¼bir anlam ifade etmeyeceğini de burada vurgulamak gerekiyor. Bu konuda toplumun mutlaka bilin¼lendirilmesi gerekir. İsmiyle neyi sembolize ettiğini ne t¼r bir değer yarsıttığını ¼ok iyi bilmelidir. Bunun ¼zellikle inan¼ boyutuna daha ¼ok dikkat edilmelidir. Tevh¼de aykırı olan veya tevh¼di zedeleyici manalar i¼eren ve bu t¼r ¼ađrıřımlar yapan isimlerden mutlaka uzak durulmalıdır.

şunu unutmamak lazımdır ki isim, ¼zellikle ¼ocuklar i¼in, ona verilmek istenen şeklin; karakter, kişilik ve ideallerin ilk belirtisi, ilk m¼hr¼ ve damgasıdır. Ona sahip olmanın ilk ve en g¼çl¼ bağı, inan¼ ve k¼lt¼r kimliğinin hatta varlığının en belirgin tanıtım sembol¼d¼r. Kişi kendini ne t¼r bir sembolle tanıtacağına ¼ok dikkat etlmelidir.

⁸⁹Buh¼ri, Edeb 108.

Şüphesiz insan ilk etapta fert bazında buna muktedir değildir. Ancak burada ebeveynlere büyük iş düşmektedir. Çocuğunun geleceğini ve hedefini çok iyi düşünmeli, sorumluluğunun bilincinde olmalıdır. Bunun ne denli önemli bir hadise olduğunu anlamak için Hz. Peygamber'in uygulamalarına ve sözlü uyarılarına bakmak yeterli olacaktır.

Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

AZİMÂBÂDÎ, *Avnü'l-Ma'bûd*

Şemsü'l-Hak el-Azîmâbâdî: *Avnü'l-Ma'bûd Şerhu Sünen-i Ebî Dâvûd*, I-XIV, Medine 1389/1969.

AYNÎ, *Umde*

Bedruddîn Ebû Muhammed Mahmud İbn Ahmed el-Aynî: *Umdetü'l-kârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, I-XX, Mısır 1392/1972.

BİLGEGİL, Kaya, *Türkçe Dilbilgisi*, İstanbul 1982.

BUHÂRÎ

Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî: *el-Câmiü's-Sahîh*, I-VIII, İstanbul ts., 1315'den ofset.

CANAN, İbrahim, *Kütüb-i Sitte Ter. ve Şer.*

İbrahim Canan: *Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, I-XVIII, Ankara 1988

DAVUDOĞLU, Ahmet, *Sahih-i Müslim Ter. ve Şer.*,

Ahmed Davudoğlu: *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, I-XI, İstanbul 1973-80.

DİA

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 1988 ---

DOĞAN, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, byy, 1996 (İz Yayıncılık, Eramat Tesisleri).

EBÛ DÂVÛD

Ebû Dâvûd, Süleyman İbnü'l-Eş'as es-Sicistânî: *Sünenü Ebî Dâvûd*, I-IV, İstanbul ts. ofset.

ELMALILI, *Hak Dini*

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır: *Hak Dini Kur'an Dili*, I-IX, İstanbul 1971.

ERGIN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1982.

İBN HACER, *Feth*

Ebu'l-Fadl Şihâbuddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Hacer el-Askalânî: *Fethü'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, I-XIII, 2. bs., Beyrut 1402 h.

İBN KESİR, *Tefsîr*

İmâdüddîn Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesîr: *Tefsîrü'l-Kur'ân'i'l-azîm*, I-IV, Kâhire 1400/1980.

İBN MÂCE

Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî: *Sünenü İbn Mâce*, (th. Muhammed Fuad Abdülbâkî), I-II, Beyrut ts.

İBN MANZÛR, *Lisân*

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.

Ebu'l-Fadl Cemalüddîn Muhammed b. Mükerrerem İbn Manzûr: *Lisânu'l-arab*, I-XV, Beyrut ts.

KÖKSAL, Asım, *İslâm Tarihi*

Mustafa Âsım Köksal: *İslâm Tarihi: Hz. Muhammed (a.s.) ve İslâmiyet, Mekke Devri*, İstanbul 1981.

KUR'ÂN-I KERİM

MÜSLİM

Ebu'l-Hüseyn Müslim İbnü'l-Haccac el-Kuşeyrî: *Sahîhu Müslim (el-Câmi'u's-sahîh)*, I-V, (nşr. Muhammed Fuad Abdülbâkî), İstanbul ts. ofset.

NESEÎ

Ebü Abdirrahman Ahmed b. Şu'ayb en-Neseî:*Sünenü'n-Neseî*, I-VIII, Beyrut ts.

SOFUOĞLU, *Sahîh-i Buhârî ve Terc.*

Mehmed Sofuoğlu, *Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi*, İstanbul 1989.

TDK, *Türkçe Sözlük*

Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, (haz. Hasan Eren, Nevzat Gözaydın, İsmail Parlatır, Talat Tekin, Hamza Zülfikar), I-II, Ankara 1988.

TİRMİZÎ

Ebü İsâ et-Tirmizî: *el-Câmiu's-sahîh (Sünenü't-Tirmizî)*, I-V, Beyrut ts.

WENSINCK, *Concordance*

A. J. Wensinck v.dğr.: *Concordance Et Indices De La Tradition Musulmane*, I-VII, İstanbul 1986, VIII : haz. W. Raven - J. J. Witkam 1988 (Çağrı Yayınları)

YEGİN, Abdullah ve ber., *Büyük Lügat*, İstanbul 1987.

Hata! Bilinmeyen anahtar değişkeni.